

Extended Producer Responsibility at a glance

1. Що таке РВВ ?

Сутність РВВ

Розширена відповідальність виробника (РВВ) — це ефективний і водночас ощадливий інструмент управління відходами. Він полягає у тому, що виробники відповідають за свою продукцію навіть після того як продукція була використана, відслужила свій термін, стала непотрібною споживачеві, тощо. Ця відповідальність включає зокрема збір, сортування та підготовку продукції для подальшої переробки чи відновлення.

Особливо треба відзначити, що РВВ стосується також і упаковки товарів. Усі ланки виробництва та збуту упаковки (виробники, імпортери та ритейлери) беруть на себе значну вагу відповідальності за вплив упаковки на навколишнє середовище. Йдеться і про «первинний» вплив, пов'язаний з відбором матеріалів для упаковки, її розробкою і виробничими процесами як такими. А також — і про вплив «на виході» який включає використання упаковки та її ліквідацію після виконання нею своїх функцій.

Таким чином, виробники беруть на себе відповідальність вже на етапі розробки своєї продукції для того, аби в подальшому мінімізувати вплив на навколишнє середовище від її використання і переробки. Ця відповідальність виражається в юридичних та економічних зобов'язаннях і діє починаючи зі стадії розробки.

РВВ, відтак, означає розширення відповідальності виробника на етап пост-споживчого життєвого циклу продукції. Через механізми РВВ країни-члени Європейського Союзу розділяють з приватними компаніями зобов'язання за надання державних послуг — виробники виступають надавачами державних

послуг стосовно навколишнього середовища, економічного розвитку, тощо.

Політика розширеної відповідальності виробника вперше виникла на початку 90-х у деяких країнах Європейського Союзу, і стосувалася насамперед відходів упаковки, а потім поширилася іншими країнами ЄС та за його межами. З того часу за допомогою РВВ були значно підвищені показники переробки відходів та досягнуто значної економії державних витрат у сфері поводження з відходами. Також застосування РВВ допомогло зробити сферу управління відходами незалежною від макроекономічних коливань і державних фінансів.

Цілі РВВ

1. Впровадити стимули для еко-дизайну

Через РВВ виробники створюють ефективне управління продукцією наприкінці терміну її використання. Це стимулює їх розробляти продукти, які легше потім утилізувати, повторно використати та переробити. Відповідно, вплив товарів на навколишнє середовище зменшується, а запобігати утворенню відходів стає легше.

2. Створення сталого виробництва та споживчої політики:

РВВ сприяє роздільному збиранню відходів та їх переробці, так як вона часто запроваджується для досягнення країнами-членами ЄС цільових показників переробки відходів. Таким чином, РВВ також сприяє кооперації громадян, так як їм потрібно роздільно збирати та сортувати їхні відходи, щоб сприяти процесам переробки. Це тягне за собою освітні кампанії та кампанії з підвищення рівня поінформованості споживачів, спрямовані на заохочення роздільного збору та переробки, а не засмічення.

Щоб зменшити рівень захоронення на полігонах та розвинути канали переробки та відновлення:

PBB довела, що може бути ефективним інструментом управління відходами для різних потоків відходів та може допомогти відійти від практики сміттєзвалищ. PBB крім того, підвищує інтенсивність використання тих прийомів управління відходами, які стоять вище у ієрархії відходів, ніж захоронення на сміттєвих полігонах.

PBB на практиці

PBB – це індивідуальне зобов'язання компанії бути відповідальною за управління товарами які вона поставила на ринок наприкінці терміну їхнього використання. На практиці ж, виробники часто працюють спільно, щоб забезпечити цю відповідальність шляхом створення організацій відповідальності виробників (ОВВ), які також мають назви «Система PBB» або «організація розширеної відповідальності виробника (ОРВВ).

ОРВВ повинні бути неприбутковими колективними суб'єктами, заснованими галуззю та знаходитися повністю у власності галузі, і зобов'язані слідувати законодавству. Таким чином ОРВВ стають відповідальними за дотримання зобов'язань з переробки та відновлення від імені галузі.

ОВВ по суті надають громадським послуги та діють на неприбутковій або ж некомерційній основі. На ринку працює багато компаній, здебільшого ті що знаходяться у власності інвесторів та/або представників галузі управління відходами, насправді шукають прибутку. Неприбуткові системи розвивають комплексний підхід щодо управління відходами, включаючи запобігання утворенню відходів та переробку. В парі з їхнім практичним втіленням, вони максимізують навколишні, економічні та соціальні переваги.

Загалом, ОРВВ слідують таким інструкціям:

- ◆ Організувати, часто спільно з місцевими органами влади, збирання товарів що своє відслужили.
- ◆ Забезпечувати виконання цілей

(встановлених законодавством нормативів) з переробки та відновлення.

- ◆ Допомогати компанії у сфері запобігання утворенню пластикових відходів, промоції еко-дизайну та комунікаційних матеріалів стосовно утриманню відходів, спільно з місцевими органами влади
- ◆ Звіряти дані та звіти цих компаній
- ◆ Звітувати перед національними органами влади.

PBB в законодавстві

Законодавчі рамки для розвитку та розробки PBB на рівні ЄС складається з загального законодавства про відходи, а також з зі специфічних директив, що стосуються переробки та відновлення особливих потоків відходів.

Директива про основи управління відходами (2008/98/EC) встановлює загальні рамки для управління відходами в ЄС. Вона дозволяє країнам-членам встановлювати системи PBB.

Крім того, ЄС опублікували специфічні директиви з потоків відходів, зокрема для упаковки, відходів електричних та електронних приладів (WEEE), транспортних засобів, що відслужили свій термін (ELV), батарейок та акумуляторів (B&A). В той час як WEEE, ELV та B&A дозволяють країнам-членам встановлювати PBB для своїх продуктів виробництва, то для упаковки не встановлено жорсткого зобов'язання встановлювати системи PBB. Незважаючи на це, як мінімум для побутових відходів, більшість країн-членів ЄС (25 з 28) обрали саме такий шлях – шлях PBB.

³ The obliged industry includes packaging producers, packers, fillers and distributors of products, as well as retailers and importers of packaged products.

2. Ключові аспекти РВВ

Операційні аспекти

Компанії, що слідуєть законодавству з РВВ повинні гідним чином провадити управління продуктами наприкінці їхнього життєвого циклу та їх упаковки особисто або ж шляхом встановлення колективних підрозділів, в основному ОВВ. Вони відповідають за забезпечення відновлення використаних продуктів, зазвичай шляхом спільного фінансування, а також організацією координування збору, так само як сортувальних та переробних аспектів, де це можливо, стосовно відходів упаковки. Для галузевих та комерційних відходів упаковки, завдання включають керівництво та моніторинг.

ОРВВ, які знаходяться у власності галузі можуть бути визнані зобов'язаною галуззю такими що несуть відповідальність за збір або повернення, та за сортування чи переробку, тим самим переклавши індивідуальну відповідальність на колективну.

Розпорядження може бути опубліковане компетентними органами влади у формі акредитації або ж ліцензії.

Останній повинен забезпечити створення найбільш стійкої системи за найнижчими витратами як для суспільства, так і для виробників.

Системи РВВ також потребують гарантій, що інтереси споживача теж беруться до уваги - освітні та комунікаційні цілі також переслідуються. Це особливо важливо у випадку з побутовою упаковкою.

На муніципальному рівні, ОВВ повинні створювати та підтримувати необхідний рівень інфраструктури для збору чи повернення, та сортування відходів упаковки. Громадяни повинні мати певне оснащення для швидкого доступу до інфраструктури, що дозволить їм сортувати відходи щоденно, так щоб збір побутових відходів міг бути впроваджений.

На галузевому на комерційному рівнях, так як відходи упаковки часто напряму збирають колекторами відходів ОВВ повинні, як мінімум, створити систему моніторингу за кількістю упаковки, яка доставляється на ринок, збирається та переробляється.

Прозорість та фінансування

ОРВВ повинні гарантувати, що після збору

відходів упаковки, вони будуть відповідно опрацьовані. Це особливо актуально для випадків, коли переробникам повинні платити, щоб переробити відходи упаковки. В зв'язку з цим, для ОРВВ необхідно мати міцну фінансову базу. Уряди повинні створити строгі процеси авторизації, щоб тільки надійні організації, з надійними фінансами могли отримати ліцензію.

Прозорість є важливим атрибутом ОРВВ. В намаганнях забезпечити прозорість, схеми РВВ впроваджують щорічні звіти, пояснюючи, як цілі, встановлені урядом, були виконані. Ці звіти повинні бути перевірені незалежними та компетентними третіми особами. Коли умов не дотримано, можуть бути накладені санкції, які варіюються від штрафів до позбавлення ліцензії.

Більше того, прозорі процедури сприяють уникненню дискримінації між внутрішніми компаніями та імпортерами, так само гарантуючи для великих, малих та середніх підприємств розгляд на рівних умовах.

Вплив, який має упаковка на навколишнє середовище не залежить від її розмірів або ж від походження виробника.

Особливо стосовно відходів упаковки, що виникають на місцевих рівнях, схеми РВВ отримують необхідні фінансові внески від їхніх членів, щоб співфінансувати збирання, сортування та відновлення відходів упаковки, якщо це стосується сфери своїх систем.

Фінансування є значною частиною розрахунку вартості упакованого продукту. Відповідно до цілей РВВ, зібрані внески повинні враховувати витрати, пов'язані з кінцевою експлуатацією тієї чи іншої упаковки. Це також те, як РВВ сприяє переміщенню відповідальності за використану упаковку від платників податків до виробників і споживачів упакованих товарів.

Кожен стейкхолдер може бути фінансово відповідальною стороною тільки за операції, що підпадають під їх повноваження та вплив. У цьому відношенні "обґрунтоване фінансування" має надаватися зобов'язаною галуззю, якщо вона охоплює повернення або роздільний збір та оброблення відходів власної упаковки в межах їхніх спеціалізованих систем збору на муніципальному рівні. Відходи упаковки, що викидаються або ж залишаються серед твердих побутових відходів не мають бути частиною фінансової відповідальності.

2. Як працює РВВ?

РВВ може бути впроваджена багатьма різними шляхами. На сьогодні, в Європі 30 країн імplementували РВВ в своє законодавство та встановила галуєві ОРВВ. В деяких з цих країн, схема досягла вражаючих результатів, в основному завдяки чіткому законодавству в парі зі справжньою кооперацією усіх гравців та учасників, що залучені до ланцюга управління відходами. Ці гравці включають і уряд, і місцеві органи влади, і організації управління відходами.

Системи РВВ покладаються на національні регуляції або ж на специфічні законодавчі інструменти стосовно окремих потоків відходів (зокрема, до яких вони належать). Наприклад, схеми РВВ для побутових та муніципальних відходів в основному базуються на фінансовій відповідальності виробників, тому що вони були найбільше представлені, коли схеми вже були створені та керовані місцевими органами влади.

На відміну від цього, впровадження РВВ для не міських побутових відходів істотно відрізняється, і може, наприклад, базуватися на організаціях, що стосуються бізнесу. Тільки в Бельгії, відповідальна галузь створила спеціальну ОРВВ для промислових та комерційних відходів - VALIPAC. Її головна роль полягає у моніторингу збирання та переробки упаковки відштовхуючись від обсягів, що надходять на ринок, збору відповідних даних та мотивації компаній для окремого збору відходів їх упаковки.

Не всі ОРВВ мають однакові функції. Так як вимоги РВВ відрізняються у різних країнах, роль ОРВВ також варіюється.

Ключові відмінності включають:

- ◆ **Тип відповідальності**, фінансова чи організаційна;
- ◆ **Наявність конкуренції** між виробничими підприємствами та операторами поводження з відходами.
- ◆ **Функції прозорості та нагляду**, такі як спостереження за фрі-райдерами, діяльністю з поводження з відходами та загальною діяльністю ОРВВ

Моделі РВВ варіюються

- **ОВВ в руках зобов'язаної галузі** (Бельгія, Чехія, Ірландія, Італія, Франція, Нідерланди,

Норвегія, Португалія, Іспанія): Зобов'язана галузь створює одне спільне неприбуткове підприємство, яке збирає необхідне фінансування, співпрацює з місцевою владою та забезпечує переробку найефективнішим і екологічним шляхом.

- **Дуальна модель** (Австрія, Німеччина, Швеція): галузь має повну операційну та фінансову відповідальність за збір, сортування та переробку. Система місцевого збору призначена місцевим органам влади, але їхній вплив мінімальний.
- **Спільна модель** (Франція, Іспанія, Бельгія, Нідерланди, Італія, Чехія, Словенія): Відповідальність розподіляється між виробниками та місцевою владою на основі спільних угод стосовно збирання. Муніципалітети несуть відповідальність за збирання, а часто для сортування відходів упаковки, що виникають на муніципальному рівні, тоді як фінансова відповідальність галузі відрізняється від країни до країни.
- **Модель торговельних кредитів** (Британія, частково Польща): Там немає ні зв'язку між промисловістю та муніципалітетами, ні розмежуванням між комерцією та упаковкою, що виникають на муніципальному рівні.
- **Вертикальна інтегрована система** (Німеччина, Польща, Словенія, Румунія, Болгарія): Кілька компаній, як правило, орієнтовані на прибуток, конкурують між собою за зобов'язані компанії.
- **Спільна інфраструктура збору** (Німеччина): Мешканці мають доступ до звичайного контейнера, а зібрані відходи упаковки розподіляються між різними ОРВВ перед сортуванням. У цьому випадку розподіл витрат встановлюється кліринговою палатою.
- **Конкуренція на інфраструктурі** (Естонія): Кожна ОРВВ пропонує свої контейнери для мешканців.
- **ОВВ відповідальні тільки за виникнення упаковки на муніципальному рівні** (Бельгія, Німеччина, Франція, Іспанія), для **комерційної упаковки** (Бельгія), або для інтегрованих потоків відходів (Нідерланди, Італія, Чехія)
- **Окрема ОРВВ кожному районі** (Польща, Румунія, Болгарія, Словаччина, Мальта, Латвія, Литва): Кожна ОРВВ співпрацює зі стількома муніципалітетами скільки їй потрібно для досягнення цільових показників згідно з часткою ринку.

4. Кейси членів EXPRA

Члени EXPRA зосереджені на збиранні побутових відходів, як на одному з основних елементів відновлення відходів упаковки. У 2013 EXPRA опублікувала три тематичні дослідження з Бельгії, Іспанії та Чехії, що ілюструє функціонування системи.

У Бельгії система РВВ для побутової упаковки діє на основі принципу спільної відповідальності. Відходи є регіональною компетенцією (Фландрія, Валлонія, Брюссель). Таким чином, у кожному регіоні розробляється власна політика відходів. Однак, коли мова заходить про упаковку, всі три регіони мають спільну угоду про РВВ. Муніципалітети несуть відповідальність за збирання та обробку побутових відходів, але вони передали свої повноваження до своєї міжмуніципальної компанії, яка діє від їх імені. Fost Plus є організацією РВВ, яка здійснює оперативну діяльність зі збору, сортування та переробки в Бельгії. Для популяризації та координації переробки як промислової, так і комерційної упаковки існує ще один гравець РВВ, VALIPAC.

У Чеській Республіці "ЕКО-КОМ" охоплює поглинання та переробку понад 80% відходів упаковки на ринку. Це можливо завдяки встановленому партнерству з 6000 муніципалітетами, де проживає 99% жителів Чехії. Завдяки своїй прозорості та ефективності система посідає одне з кращих місць у Європі в термінах як переробки відходів упаковки, так і фінансових витрат, витрачених на сортування та переробку, на одного громадянина на рік.

У Іспанії існує Закон про відходи, який встановлює відповідальність за збирання побутових відходів у муніципалітетах. Проте, коли справа доходить до конкретного регулювання упаковки, відходи визначаються Законом про вивезення відходів та упаковки 11/1997. На підставі останнього, Ecoembes як система РВВ з відходів упаковки, повинна фінансувати додаткові витрати на вибіркове збирання легкої тари та паперових / картонних відходів. Наприкінці 2012 року, Ecoembes мало 107 оперативних угод з місцевими та регіональними урядами.

5. Передумови для успішної системи РВВ

Тісне співробітництво між місцевою владою та галузевою організацією РВВ на основі взаємної довіри є необхідною умовою для успіху, а також економічної та екологічної - стійкості схеми РВВ, особливо для відходів упаковки, що виникають на муніципальному рівні. Органи місцевого самоврядування та РВВ повинні узгодити найбільш відповідну систему збору, з урахуванням місцевих особливостей та відповідності національним та європейським вимогам.

Відповідно до ОЕСД, нечіткі та продубльовані ролі та обов'язки різних суб'єктів, включаючи відносини між державними органами та ОВВ, є однією з головних управлінських та адміністративних проблем для систем РВВ. Політики повинні відігравати ключову роль у чіткому визначенні відповідних ролей та відповідальності муніципалітетів, ОРВВ, виробників та споживачів та забезпечення їх виконання. Таким чином, завдання для розробників політики полягає в тому, щоб призначити кожній зацікавленій стороні конкретні функції, уникаючи можливих збігів, лазівки та конфлікту інтересів.

Компанії з поводження з відходами та переробки є операційним центром кожної системи управління відходами. Вони розгортають роботу та надають остаточні результати. Їх ефективність та інновації позитивно вплинуть на економічну та екологічну ефективність системи РВВ. Використовуючи систему РВВ на підході до відкритого ринку, інші учасники, такі як оператори відходів та інвестори, можуть мати природну схильність максимально збільшувати прибуток та збільшити свою частку ринку. Проте оператори відходів не повинні втручатися в координацію схеми РВВ або діяти як колектор, сортувальник або переробник. Кожен актор у ланцюжку виробництва та збуту має відігравати особливу роль відповідно до конкурентних та антимонопольних законів.

EXPRA вважає, що для того, щоб уникнути фрірайдерів та забезпечити справедливий розподіл ролей та витрат зацікавлених сторін, необхідно, щоб законодавець запроваджував мінімальні вимоги до законодавства про відходи. У ЄС такі положення повинні потрапляти в Директиву з упаковки та сортування відходів (PPWD). Крім того, ці мінімальні вимоги повинні супроводжуватись сильною політикою забезпечення виконання, а також прозорими системами моніторингу та звітності.

AboutEXPRA

Founded in 2013, EXPRA is the Extended Producer Responsibility Alliance - the organisation for packaging and packaging waste recovery and recycling systems which are owned by obliged industry and work on a not-for-profit or profit not for distribution basis. EXPRA acts as the authoritative voice and common policy platform representing the interests of its members, which are all founded and run by or on behalf of the obliged industry. Over the past 20 years, our 25 members across 23 countries, including 17 EU Member States, have co-organised the collection, sorting and recycling of used packaging (with a focus mainly on household packaging). They do this on behalf of the obliged industry in order to fulfil their legal take-back and recycling obligations, thus serving over 200 million inhabitants and recycling over 18 million tons of packaging per year.

For more information, please visit www.expra.eu or contact Joachim Quoden, Managing Director, joachim.quoden@expa.eu